

Beleidsnota Dierenwelzijn

Hoogheemraadschap van Rijnland

24.131984

**droge voeten
schoon water**

Hoogheemraadschap van
Rijnland

Inhoudsopgave

Beleidsnota Dierenwelzijn	1
1. Inleiding	3
1.1. Context	3
1.2. Visie en doelstellingen	3
2. Beleid	4
2.1. Beleidsuitgangspunten	4
3. Wettelijke Kaders	6
4. Maatregelen per thema	7
4.1. Schoon en Gezond Water	7
4.2. Voldoende water en waterveiligheid	7
4.3. Vismigratie en visbeleid	8
4.4. Visbeleid	8
4.5. Jachthuurovereenkomsten	9
4.6. Graverij in keringen	9
4.7. Exotenbeleid	10
4.8. Biodiversiteit	10
4.9. Gevaarlijke situaties voor dieren	11

1. Inleiding

Deze nota geeft het dierenwelzijnsbeleid van het hoogheemraadschap van Rijnland (hierna Rijnland) weer. Rijnland houdt zich op verschillende onderwerpen bezig met dierenwelzijn. We zetten ons in voor schoon water, want in schoon water kunnen meer planten en dieren leven. Dit is goed voor de biodiversiteit van ons gebied en het verbetert het welzijn van in het wild levende dieren. We houden ons bezig met visveiligheid bij gemalen en bevorderen de vismigratie. Behalve in het water maken we ons ook sterk voor verschillende soorten dieren en planten op het land. Dit doen we door de juiste maatregelen te treffen bij inrichting en beheergericht van het groen op onze eigen dijken en terreinen. Onze prioriteit is de instandhouding van robuuste ecosystemen. De beleidsnota geldt voor 6 jaar, daarna zullen we deze herzien.

1.1. Context

Met deze beleidsnota wil Rijnland bereiken dat de kerntaken worden uitgevoerd met zo min mogelijk schade aan dieren en hun populaties. Het is bedoeld voor beleidsmakers, uitvoerende instanties en andere betrokken partijen die een rol spelen in het waterbeheer. De aanleiding voor deze beleidsnota is de erkenning dat de uitvoering van waterbeheeractiviteiten soms conflicteert met het welzijn van dieren. Het thema dierenwelzijn is opgenomen in het coalitieakkoord om vast te leggen in welke situaties we dierenwelzijn schaden en hoe wij als Rijnland daar mee om willen en moeten gaan. De kaders voor deze beleidsnota dierenwelzijn zijn gebaseerd op de missie van Rijnland die streeft naar "droge voeten en voldoende schoon water" en het welzijn van het gemeenland.

1.2. Visie en doelstellingen

Rijnland heeft als visie dat dieren en hun populaties bij het uitvoeren van onze (kern)taken zo min mogelijk in hun welzijn worden geschonden. Onze doelstellingen bij deze visie zijn als volgt:

- We tonen onze inzet voor het welzijn van dieren, populaties en de ecosystemen waarin ze leven.
- We tonen dat we respect hebben voor de natuur, kennis hebben van de natuur en dat we hier als organisatie constant mee bezig zijn
- We tonen dat we met onze partners in dialoog willen gaan en blijven over dierenwelzijn
- We tonen dat we vooruitstrevend willen en kunnen handelen om de voorwaarden van ons beleid te verbeteren

2. Beleid

Dierenwelzijn is geen nieuw onderwerp voor Rijnland. Tot op heden was er echter nog geen beleid voor Rijnland als geheel. In deze beleidsnota formuleren we de belangrijkste uitgangspunten aangaande dierenwelzijn voor Rijnland in relatie tot de kerntaken. Door het uitvoeren van onze kerntaken kunnen dieren in hun belangen geschonden worden. Tijdens onderhoud van het watersysteem, zoals baggeren van of maai-beheer in de watergangen, worden dieren verstoord, verwond of gedood. Door sluizen, gemalen en stuwen worden vissoorten beperkt in migratie en kunnen vissen verwond of gedood worden. Om te voorkomen dat dijken instabiel worden, is er actief beleid om dieren die gaten in de dijken graven, te beheersen. Tegelijkertijd kunnen we ook een positieve impact maken op de biodiversiteit en leefomgeving. Zo werken we ook voor dieren aan schoon en gezond water en hebben we de mogelijkheid om de leefomgeving voor dieren op het land te verbeteren met het beheer van onze dijken en terreinen. Het geheel beziend komen we tot acht uitgangspunten voor het beleid op dierenwelzijn.

2.1. Beleidsuitgangspunten

1. Waar mogelijk, schaden we bij de uitvoering van onze werkzaamheden en kerntaken geen dierenpopulaties. Gezonde ecosystemen waarin dieren goed gedijen zijn essentieel voor het behoud van waterkwaliteit en biodiversiteit. Bovendien dragen aandacht en zorg voor dieren bij aan een betere leefomgeving.
2. Het belang van het welzijn van dierenpopulaties is groter dan het belang van individuele dieren, ook al is ons uitgangspunt om zo min mogelijk dieren te verstoren, verwonden of te doden bij onze werkzaamheden. Werkzaamheden die dierenpopulaties ten goede komen zullen op de lange termijn ook het welzijn van de individuele dieren verhogen.
3. Bij een conflict bij de uitvoering van onze kerntaken en dierenwelzijn staat het belang van de uitvoering van onze kerntaken voorop. Rijnland zorgt voor voldoende schoon oppervlaktewater en bescherming tegen overstromingen. Dat zijn onze belangrijkste taken. Rijnland is wettelijk verplicht om haar kerntaken uit te voeren.
4. We hebben werkprotocollen vastgesteld om de schade aan dieren en populaties te minimaliseren. Door onze manier van werken vast te leggen in protocollen waarborgen we op welke manier dierenwelzijn meegenomen kan worden in de uitvoering van het werk.
5. De werkprotocollen worden vastgelegd in contracten met partners die werkzaamheden uitvoeren voor Rijnland. Door partners die werkzaamheden uitvoeren voor Rijnland te laten werken via werkprotocollen borgen we dat ook zij dierenwelzijn meenemen in de uitvoering van hun werkzaamheden.
6. We zoeken steeds naar diervriendelijke en duurzame oplossingen. Het welzijn van dieren kan op verschillende manieren meegenomen worden in de uitvoering van onze werkzaamheden en we willen actief op zoek blijven naar manieren van werken waarbij we het welzijn van dieren kunnen verbeteren.
7. In gevallen waar geen duurzame en diervriendelijke oplossing gevonden kan worden, is het essentieel om transparant te communiceren over de redenen en de impact van de

gekozen maatregelen. We zijn eerlijk over onze mogelijkheden, verplichtingen en bevoegdheid en leggen uit waarom we doen wat we doen.

8. Wanneer we ingelanden en ondernemers in Rijnland aanspreken op hun eigen verantwoordelijkheid met betrekking tot watermanagement informeren we ze ook over diervriendelijk werken. Door ingelanden en ondernemers in Rijnland te informeren over diervriendelijk werken willen we bereiken dat ook zij dierenwelzijn meenemen in de uitvoering van hun werkzaamheden.

Hoe we omgaan met dierenwelzijn is vastgelegd in eerder vastgestelde beleidsstukken. Daarbij gaat het om de volgende vastgestelde beleidsstukken:

- [Actieplan biodiversiteit](#)
- [Gedragscode en werkprotocollen](#)
- [Vismigratieplan](#)
- [Beleidsvisie 2020-2024 Muskusrattenbeheer West- en Midden Nederland](#)

3. Wettelijke Kaders

Rijnland heeft met betrekking tot dierenwelzijn te maken met diverse wettelijke kaders die gelden voor het uitvoeren van de kerntaken. Deze zijn als volgt:

- Voor deze beleidsnota maken we gebruik van de vijf vrijheden die door de Europese Unie voor dierenwelzijn opgesteld zijn: Dierenwelzijn betekent dat dieren vrij zijn van honger, dorst, ongemak, pijn, verwonding, angst en leed en vrij om het normale gedrag van het dier te vertonen.
- De bescherming van in het wild levende dieren wordt geregeld via wet- en regelgeving zoals de Omgevingswet, waarin de Wet natuurbescherming sinds 1 januari 2024 in is opgenomen
- In de gedragscode, opgesteld door de Unie van Waterschappen, staat beschreven voor welke situaties en soorten Rijnland geen ontheffing aan hoeft te vragen om haar werk uit te voeren. De gedragscode geldt alleen voor beschermde soorten. Mocht een handeling niet met de gedragscode uitgevoerd kunnen worden dan kan een ontheffing aan worden gevraagd.
- Sinds 2011 staat in de Waterwet dat waterschappen zo goed mogelijk zorg moeten dragen voor het voorkomen van schade aan waterstaatswerken veroorzaakt door muskus- en beverratten. De waterschappen hebben de verantwoordelijkheid hiervoor overgedragen gekregen van de provincies.

4. Maatregelen per thema

Om de uitgangspunten te concretiseren geven we per thema aan hoe het huidige beleid bijdraagt aan dierenwelzijn, welke maatregelen wij als hoogheemraadschap nemen ten behoeve van dierenwelzijn, welke ambities we daarin hebben en welke acties we daaraan verbinden. We behandelen de volgende thema's:

- Waterkwaliteit
- Beheer en onderhoud
- Vismigratie en visbeleid
- Jachthuurovereenkomsten
- Beperken schade door gravers
- Exotenbeleid
- Biodiversiteit
- Gevaarlijke situaties voor dieren

4.1. Schoon en Gezond Water

Het hoogheemraadschap van Rijnland heeft als taak om te zorgen voor een goede waterkwaliteit van het oppervlaktewater voor de mens, voor dieren en voor planten. We zetten ons in om de doelen uit de Europese Kaderrichtlijn Water te behalen. Waterkwaliteit hangt samen met dierenwelzijn, omdat een goede waterkwaliteit van belang is voor het welzijn van waterdieren. In de Kaderrichtlijn Water zijn voor zestien grote wateren biologische doelen bepaald voor macrofauna, macrofyten, vissen en in meren en kanalen ook algen. Deze doelen zijn gericht op het behoud en op toename van gebiedsspecifieke soorten.

Ambitie: Een goede waterkwaliteit creëren, voor een gezond ecosysteem en de daarin voorkomende dierpopulaties.

4.2. Voldoende water en waterveiligheid

Rijnland werkt aan het watersysteem en doet dit zo duurzaam mogelijk. Zo dragen we bij aan een toekomstbestendige leefomgeving. Vanuit onze kerntaken zorgen we voor waterbeheer dat de belangen van inwoners, bedrijven en de natuur in ogenschouw neemt. Voor de thema's voldoende water en waterveiligheid komt het onderwerp dierenwelzijn concreet tot uitdrukking in de vertaling naar werkprotocollen. Werkprotocollen zijn van toepassing op de werkzaamheden baggeren, schonen van het nat profiel en maaien. In het werkprotocol voor soortenbescherming cluster baggeren is opgenomen hoe wij onze werkzaamheden uitvoeren op een natuurvriendelijke manier. Over dieren staat hier dat alle met het oog zichtbare fauna, zowel beschermd als onbeschermd, die op de afgezette bagger en plantenresten zijn terechtgekomen direct na het uitvoeren van de werkzaamheden (in ieder geval binnen twee uur na het afzetten van de bagger en plantenresten) voorzichtig terug in de geschoonde watergang geplaatst moeten worden.

Rijnland legt in haar werkzaamheden voornamelijk de nadruk op populatiebeheer en populatiebehoud. Een effectieve maatregel daarbij is het gefaseerd werken: niet alles wordt in een keer gemaaid. Er blijft een gedeelte van de begroeiing ongemoeid zodat dieren daar

kunnen schuilen en overleven. Via de werkprotocollen is vastgelegd op welke manier Rijnland in de uitvoering van haar kerntaken dierenwelzijn meeneemt in haar werkzaamheden. Dat neemt niet weg dat er nog steeds individuen verwond kunnen raken of kunnen sterven bij werkzaamheden. Het ecologisch werkprotocol geeft een handvat om ook dierenwelzijn (meer) mee te nemen in de uitvoering van werkzaamheden. Bij de regel 'Geef dieren de kans om te vluchten' in de werkprotocollen zijn een aantal passages benoemd voor dierenwelzijn.

Op dit moment is Rijnland genoodzaakt om het hele jaar rond te baggeren. Op basis van de werkprotocollen is dit mogelijk. Het uitgangspunt is dat we kijken hoe we niet meer het hele jaar rond kunnen baggeren.

Ambitie: de ambitie is om niet het hele jaar rond beheer en onderhoud uit te voeren zodra deze manier van werken voor Rijnland weer haalbaar is.

4.3. Vismigratie en visbeleid

Voor diadrome vissoorten is het van levensbelang dat zij van zout naar zoet en weer van zoet naar zout water kunnen zwemmen. Hiervoor is het belangrijk dat zij via vispassages en via visveilige gemalen deze routes af kunnen leggen. Vissen worden in gemalen soms verwond of gedood. Deze visveiligheid-knelpunten willen we oplossen door bijvoorbeeld de aanleg van vispassages en door gemalen veilig en vispasseerbaar te maken.

In het vismigratieplan van Rijnland 2020 is de visie voor vismigratie verder uitgewerkt. De vier speerpunten hierin zijn:

1. Knelpunten voor trekvisserij opheffen tussen zout en zoet water
2. Leefgebied vergroten voor trekvisserij
3. Paaigebied bereikbaar maken voor zoetwatervisserij
4. Leefgebied van zoetwatervisserij vergroten

4.4. Visbeleid

Het hoogheemraadschap van Rijnland verhuurt, zover wenselijk, uitsluitend voor de wateren waar zij eigenaar is, de visrechten aan sport- en/of beroepsvisserij (organisaties). Dit gebeurt middels huurovereenkomsten. Een huurovereenkomst bevat voorwaarden waaraan de huurder(s) (sport- en/of beroepsvisserijorganisatie) moet(en) voldoen. Rijnland is bezig met het harmoniseren en actualiseren van de bestaande, veelal decennia oude, huurovereenkomsten.

De huidige huurovereenkomst geeft o.m. aan dat we als hoogheemraadschap streven naar het bereiken en behouden van een goede waterkwaliteit en een gezond ecosysteem (KRW) waar een duurzaam gevarieerde en gezonde vispopulatie deel van uitmaakt. Visstandbeheer en visserij moeten hierbinnen passen. De Rijnlandse nota Visbeleid (2009) bevat ons beleid in deze. Mede hierom verplichten wij huurders deel te nemen aan de Visstand Beheer Commissie Rijnland (VBC) of zich te laten vertegenwoordigen in de VBC. Ook stimuleren we het opstellen van Visplannen en het uitvoeren van of helpen bij onderzoeken naar de visstand. Met betrekking tot het uitzetten van karpers ten behoeve van de sportvisserij

adviseert Rijnland en hanteert daarbij de richtlijn uitzet karper zoals vastgesteld door Rijkswaterstaat, de Unie van Waterschappen en Sportvisserij Nederland.

Richtlijnen en protocollen dierenwelzijn ligt bij de koepel(s) van respectievelijk sport- en beroepsvisserij. Zo schrijft Sportvisserij Nederland de gedragscode Welzijn Vis voor aan haar leden en liggen deze eisen ook vast in de landelijke lijst van wateren. Daarnaast zijn er nog specifieke protocollen m.b.t. leefnetgebruik, terugdringen van loodgebruik, karpervisserij ea. De beroepsvisserij kent het Eel Stewardship Fund dat zich ook richt op de certificering en invoering van diervriendelijker vangst-, kweek-, en verwerkingsmethoden. Rijnland wil in de VBC in gesprek met de deelnemers over hoe zij het handelen binnen deze gedragscodes onder de leden en collega's kunnen bevorderen.

Ambitie: Daar waar mogelijk zijn onze gemalen visveilig en zijn vispassages vanuit het visbeleid aangebracht of lopen deze projecten. We onderhouden de relatie met de VBC en blijven in gesprek over visserij.

4.5. Jachthuurovereenkomsten

Rijnland beschikt over negen jachthuurovereenkomsten in ons beheersgebied. De wildbeheereenheid is verantwoordelijk voor het dierenwelzijn tijdens het uitvoeren van jacht en beheeractiviteiten. Rijnland blijft hierover in gesprek met de wildbeheereenheden om te benadrukken dat het thema dierenwelzijn van belang is bij de beheeractiviteiten.

Ambitie: In gesprek blijven met de wildbeheereenheden over de wijze van schadebestrijding.

4.6. Graverij in keringen

De stabiliteit van dijken langs watergangen wordt aangetast door gravers die in het gebied leven. In het werkgebied van Rijnland gaat het met name om de muskusratten. Grote gravers zoals de bever hebben zich tot op heden nog niet in grote aantallen gevestigd in Nederland en zijn nog niet gesignaleerd in het gebied van Rijnland. Deze beleidsnota neemt wel de bever mee omdat verwacht wordt dat hij zich naar het werkgebied van Rijnland uit zal breiden in de toekomst. Dijken en keringen kunnen onstabiel worden door deze gravers. Ons uitgangspunt is om schade door gravers zo veel mogelijk te beperken. Bij het beperken van schade is ons uitgangspunt om de gravers zo min mogelijk te laten lijden.

Voor de muskusrat hebben we met de waterschappen gezamenlijk het 'terugdringen tot aan de landsgrenzen' beleid ingevoerd. Hiermee worden populaties in het binnenland van Nederland verwijderd en herpopulatie voorkomen door het tegenhouden aan de landsgrenzen. De waterschappen hebben tot dit beleid besloten omdat de schade door muskusratten aan dijken een groot risico vormt voor de waterveiligheid. Muskusratten vormen daarnaast een bedreiging voor de biodiversiteit doordat ze de habitat van inheemse soorten aantasten. Uit onderzoek dat voorafging aan het vaststellen van het muskusrattenbeleid is gebleken dat hoe kleiner de populatie, hoe minder groot de kosten voor het onderhouden van de dijken worden. Rijnland heeft deze taak gedelegeerd aan Muskusrattenbeheer West en Midden-Nederland waarin 6 waterschappen samenwerken. De beverrat is door eenzelfde beleid uit ons gebied teruggedrongen.

Bevers zijn via de Europese Habitatrichtlijn beschermd. Organisaties en particulieren die met bevers te maken krijgen hebben de verplichting om waar mogelijk en waar verantwoord rekening te houden met de aanwezigheid van de wettelijk beschermde bevers en hun leefgebieden. In het gebied van Rijnland hebben bevers zich nog niet gevestigd, maar dit wordt in de toekomst wel verwacht.

Er is nu nog weinig ervaring met graverij door bevers in boezemkades. Als de populatie verder toeneemt wordt dit een probleem voor de waterschappen in laag Nederland en daarmee een uitdaging voor de toekomst. Daarom is het van belang om, wanneer bevers zich in het gebied van Rijnland gaan vestigen, te onderzoeken welke oplossingen kunnen helpen.

Ambitie: We werken mee met het landelijke beleid om populaties die voor problemen zorgen te beheersen en zorgen door het opleiden van mensen in het veld voor het minste dierenleed bij volledige verwijdering. Voor bevers doen we onderzoek wanneer zij in ons gebied zijn voor de best mogelijke keuze per probleemsituatie.

4. 7. Exotenbeleid

Rijnland volgt de landelijke lijn voor het beheer van invasieve dieren en planten die van nature niet in ons Rijnlandse watersysteem voorkomen en die schade aan het watersysteem veroorzaken. Ons beleid voor exoten staat in de beleidsnota exoten. Invasieve exoten kunnen een bedreiging vormen voor natuurlijke inheemse soorten. Dan gaat het om diersoorten en om plantensoorten. Voor deze beleidsnota geven we alleen de afspraken weer die specifiek van belang zijn voor dierenwelzijn.

Een aantal exoten geeft overlast bij de uitvoering van waterschapstaken of voor het bereiken van doelstellingen voor waterkwaliteit en ecologie. Voor de soorten die niet op de Unielijst staan, wordt door het rijk of de provincie geen actie ondernomen om deze overlast te beperken. Voor deze soorten legt Rijnland een strategie (preventie/bestrijden/accepteren) vast in protocollen per soort of per soortgroep. We nemen hierbij de huidige praktijk als basis, we volgen de landelijke richtlijnen en zoeken afstemming met andere waterschappen, onder meer via de werkgroep plaagsoorten. Op dit moment is er voornamelijk discussie over planten en over rivierkreeften. De protocollen worden van tijd tot tijd geactualiseerd, als de wetgeving daartoe aanleiding geeft of als er sprake is van voortschrijdend inzicht. De kosten voor uitvoering van de protocollen zullen worden begroot op de exploitatie van de afdeling Onderhoud.

Ambitie: We stellen per invasieve exoot die overlast geeft een protocol op om te weten hoe we deze soorten kunnen beheren.

4. 8. Biodiversiteit

Biodiversiteit en dierenwelzijn zijn nauw met elkaar verbonden. We zien biodiversiteit als onlosmakelijk onderdeel van het ecosysteem; het welzijn van mens en dier wordt bepaald door een goede leefomgeving. Wanneer de biodiversiteit verbetert neemt ook het dierenwelzijn toe. Met deze reden is biodiversiteit meegenomen in de beleidsnota. We

hebben bij Rijnland het actieplan biodiversiteit opgesteld. Hierin zijn een aantal punten opgenomen om de biodiversiteit in ons gebied te versterken. Deze zijn onder te verdelen in de volgende vier punten:

1. We pakken onze rol van maatschappelijke verantwoordelijkheid in het herstel van biodiversiteit en we kennen de biodiversiteit in ons beheergebied.
2. We borgen biodiversiteit in onze beleidsstukken en investeren in het versterken van de biodiversiteit in en rondom onze watersystemen, gebouwen en terreinen via inrichting en beheer
3. We werken samen met partners aan de biodiversiteit in onze leefomgeving en zijn alert op meekoppelkansen ten aanzien van verbinden en ontsnipperen.
4. We communiceren over biodiversiteit op alle plaatsen waar deze vanuit onze kerntaken zichtbaar is voor de omgeving. Daarbij maken we gebruik van herkenbare plant- en diersoorten.

Voor de biodiversiteit in Rijnland is het van belang om deze punten, zoals ze benoemd zijn in het Actieplan Biodiversiteit, uit te voeren en in de komende jaren te monitoren welke vervolgstappen genomen kunnen worden. Dit actieplan is door het bestuur vastgesteld.

Ambitie: We volgen het actieplan Biodiversiteit.

4. 9. Gevaarlijke situaties voor dieren

Calamiteiten

Calamiteiten kunnen mensen en dieren in gevaar brengen. Bij beheersing van calamiteiten waarschuwen we alle betrokken partijen. In het calamiteitenplan is expliciet opgenomen dat landbouw en natuurorganisaties geïnformeerd worden over de calamiteit en mogelijke gevolgen voor de leefomgeving. We informeren ook de visrechthebbenden en schakelen de Visambulances in om vissen te redden. Zo kan het oppervlaktewater bij een calamiteit vervuild raken waardoor het dierenwelzijn in het geding kan komen. Het is daarom belangrijk dat we bij een calamiteit naast de gevaren voor mensen ook naar de gevaren voor dieren kijken en ons daarbij bewust zijn van wat de mogelijkheden bij verschillende calamiteiten zijn om diersterfte en verwonding zo veel mogelijk te voorkomen.

Verdrinking in grachten en sloten

Een deel van het watersysteem in ons beheer is voorzien van wanden die het voor dieren die in het water vallen lastig en soms onmogelijk maken om weer op de oever te klimmen. In kade herstelprojecten kunnen wij als Rijnland hier rekening mee houden en onze oevers voorzien van voldoende wilduittredingsplaatsen. Om de verdrinking van dieren te voorkomen stimuleren we ook andere onderhoudsplichtigen om de kade te voorzien van voldoende wilduittredingsplaatsen.

Ambitie: We maken gevaarlijke situaties voor dieren waar mogelijk niet tot minder gevaarlijk voor dieren en nemen het welzijn van dieren in nieuwe projecten mee.

Hoogheemraadschap van
Rijnland

droge voeten schoon water

Volg ons op social media

